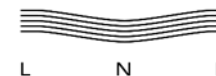

ATVĒRTĀ PIEKĻUVE UN BIBLIOTĒKU KRĀJUMI

Power of Transformation:
Open Access and Library Collections!

Aivija Everte,
LNB Krājuma attīstības vadītāja

Power of Transformation: Open Access and Library Collections!

IFLA World Library and Information Congress (WLIC) 2021: Acquisition and Collection Development Section

Kādēļ aktuāli?

- Atvērtās zinātnes kustība sekmē atvērto piekļuvi, atvērto publicēšanos
- Mainās attiecības starp autoriem, izdevējiem, finansētājiem, pētniecības institūcijām, bibliotēkām
- Atvērtā piekļuve krājumu attīstības kontekstā globāli aktuāls jautājums

Lorcan Dempsey. Collection directions under the influence of open / Krājumu attīstības virzība atvērtās piekļuves ietekmē

- Lorcan Dempsey, OCLC viceprezidents un galvenais stratēģis

<https://www.lorcandempsey.net/>

Dempsey, Lorcan. *The network reshapes the library*. London : Facet Publishing, 2014.

Kas raksturo pārmaiņu procesus šobrīd

- Atvērto «lietu» dienaskārtība paplašinās
atvērtā zinātne, atvērtās grāmatas, atvērtā publicēšanās, atvērtā piekļuve utml
- Dažādu publicēšanās modeļu attīstība (colors and minerals 😊)
- Daudz dažādu piedāvājumu, iespēju, variantu digitālajā vidē, t.sk. krājuma attīstīšanai
- Bibliotēku iesaiste/ieguldījums:
  - Repozitoriji
  - Transformatīvie līgumi
  - APC –rakstu apstrādes maksa
  - Bibliotēku iesaistīšanās izdevējdarbībā u.c.

4 krājuma fokusi/idejas (thoughts)

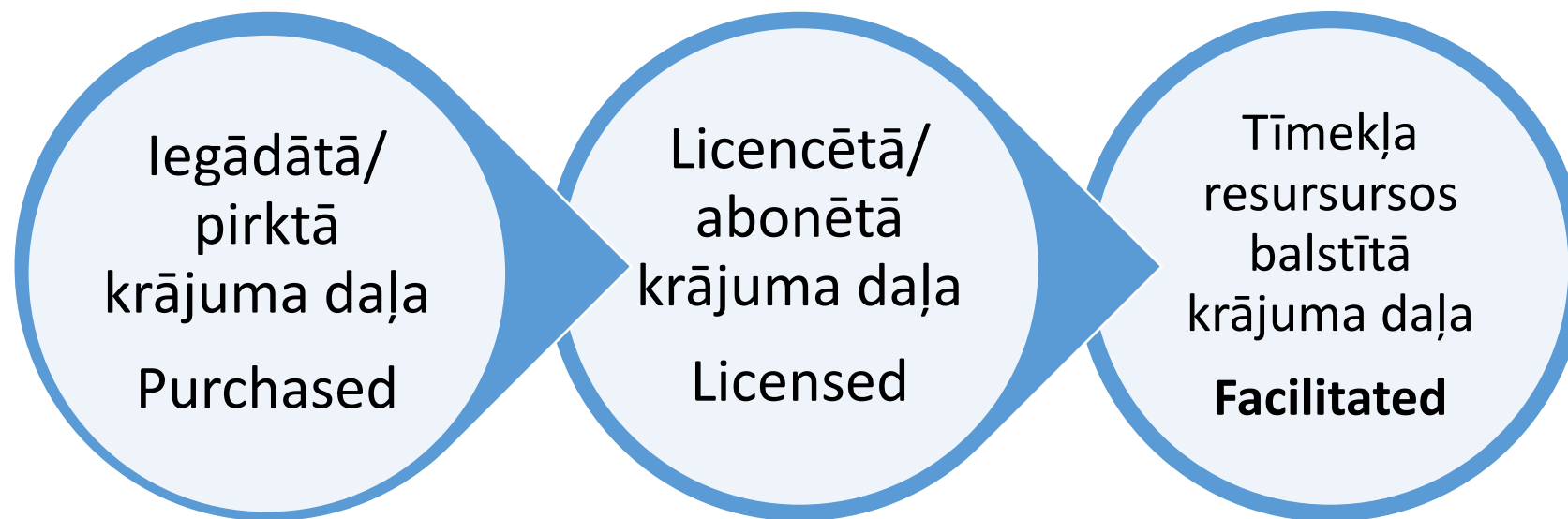
- Facilitated
- Inside out
- Transition
- Workflow is the new content

facilitated collection

Termina tulkojums ?

- paplašinātais vai papildinātais krājums
  - lietotāju atbalstoša kolekcija
  - efektivizēta kolekcija, efektivizēts krājums
  - uz tīmekļa resursiem balstīts krājums
-
- *Facilitated collection* - coordinated mix of local, external and collaborative services/resources responding to varied user needs
  - *Paplašinātais vai papildinātais krājums* - koordinēts vietējo, ārējo un sadarbības pakalpojumu/resursu kopums, atbilstošs lietotāju dažādām vajadzībām

Virzība uz facilitated collection

The 'external' collection:
Pointing researchers at Google Scholar;
Including freely available ebooks in the catalog;
Providing access to Open Access and Open Educational resources
Creating resource guides for web resources.

The 'borrowed' collection

The shared print collection

The shared digital collection

Shared scholarly outputs

Collective collections

A collections spectrum

The 'owned' collection

The 'licensed' collection

The 'demand/data-driven' collection

The 'facilitated' collection

The Facilitated Collection ... @LorcanD

Virzība uz *facilitated collection*

- Aptver ļoti dažādu un plašu resursu klāstu (pētnieku sociālos tīklus ieskaitot)
- The Libguide phenomenon
- Izaicinājumi, kas saistīti ar krājuma satura atklāšanu

Secinājums: virzība uz paplašināto kolekciju (*facilitated collection*) ir virzība uz kolekciju kā pakalpojumu, nodrošinot pētniekiem un studējošiem paplašinātu piekļuvi resursiem, kas nepieciešami, neatkarīgi no tā, kur tie atrodas.

Paplašināts resursu tīkls – lokāli, sadarbības, atvērti, komerciāli utt.

Paplašināts pakalpojumu tīkls – resursu koplietošana, komplektēšana pēc pieprasījuma, spot acquisition, informēšana par kvalitatīviem brīvi pieejamiem resursiem, digitālās prasmes u.c.

Inside out

- Vēsturiski krājumi veidoti ar pretēju virzību – no ārpusēs uz iekšpusi
- Aktivizējošie faktori
  - Atvērtā zinātne
  - Pandēmija
  - Zaļā piekļuve Green Open Access
  - Sociālā sadarbība
  - Pētniecības infrastruktūru attīstība (institucionālie repositoři, pētniecības datu pārvaldība, digitālā pētniecība, bibliometrija, pētnieku identitātes, piem., ORCID u.c.)

Secinājums: bibliotēkas aizvien mērķtiecīgāk veidos partnerību ar pētniekiem (=lietotājiem), lai organizētu informācijas resursus, tos pārvaldītu un atklātu to saturu, tai skaitā pētījumu datus.

Workflow is the new content

- Bibliotēkas aizvien vairāk iesaistās dažādos pārvaldības jautājumos, darbu plūsmās (pētījumu dati, publicēšana, saglabāšana u.c.)
- Konsultācijas, ieteikumi

Secinājums: lai īstenotu savus mērķus, bibliotēkām ir jādarbojas ļoti kompleksā, mainīgā vidē, vērtējot un pārdomājot, kādi rīcības modeļi varētu būt ilgtspējīgāki

Transition

- Visvairāk saistīta ar atvērto publicēšanos
- Izmaksas pārvirzās no satura piekļuves (reading) uz iespējam publicēties atvērtā piekļuvē

Colleen Campbell. Breaking down barriers and building an open future

- OA 2020 and ESAC Initiatives, Max Plank Digital Library
- EIFL Management Board member (2021)!

Krājuma budžets un atvērtā piekļuve

OA 2020 Initiative

Mērķis:

- Pārveidot lielāko daļu zinātnisko žurnālu abonēšanas modeli par publicēšanās iespējām atvērtā piekļuvē atbilstoši konkrētās kopienas individuālajām izvēlēm;
- Reorganizēt abonēšanas izmaksu naudas plūsmu, panākot izmaksu un potenciālo ietaupījumu caurspīdīgumu;
- Turpināt atbalstīt jaunas un pilnveidotas atvērtās piekļuves publicēšanās iespējas
- Transformatīvie līgumi - **centralizēti** noslēgti līgumi ar zinātniskiem izdevējiem, kuros iepriekšējie abonēšanas maksājumi tiek pārvirzīti pētniecisko rakstu publicēšanai atvērtā piekļuvē.

ESAC Initiative

[NEWS](#) [MARKET WATCH](#) [TRANSFORMATIVE AGREEMENTS](#) [DATA ANALYTICS](#) [WORKFLOWS](#) [MORE RESOURCES](#)

ESAC aggregates data and relevant facts for the [open access market](#) in general and a number of major publishers in particular in order to illustrate and better assess the development of the scholarly publishing market as it transitions to open access.

ESAC aims to provide context and share information with the broader community on the progress of [transitional license models](#) such as "Offsetting" and "Read & Publish," to increase the understanding of their scope and transformative power. In particular, we collect and share information on the uptake of transformative agreements around world, their transformative mechanisms and cost allocation schemes, the impact achieved in terms of open access, and the [workflows](#)

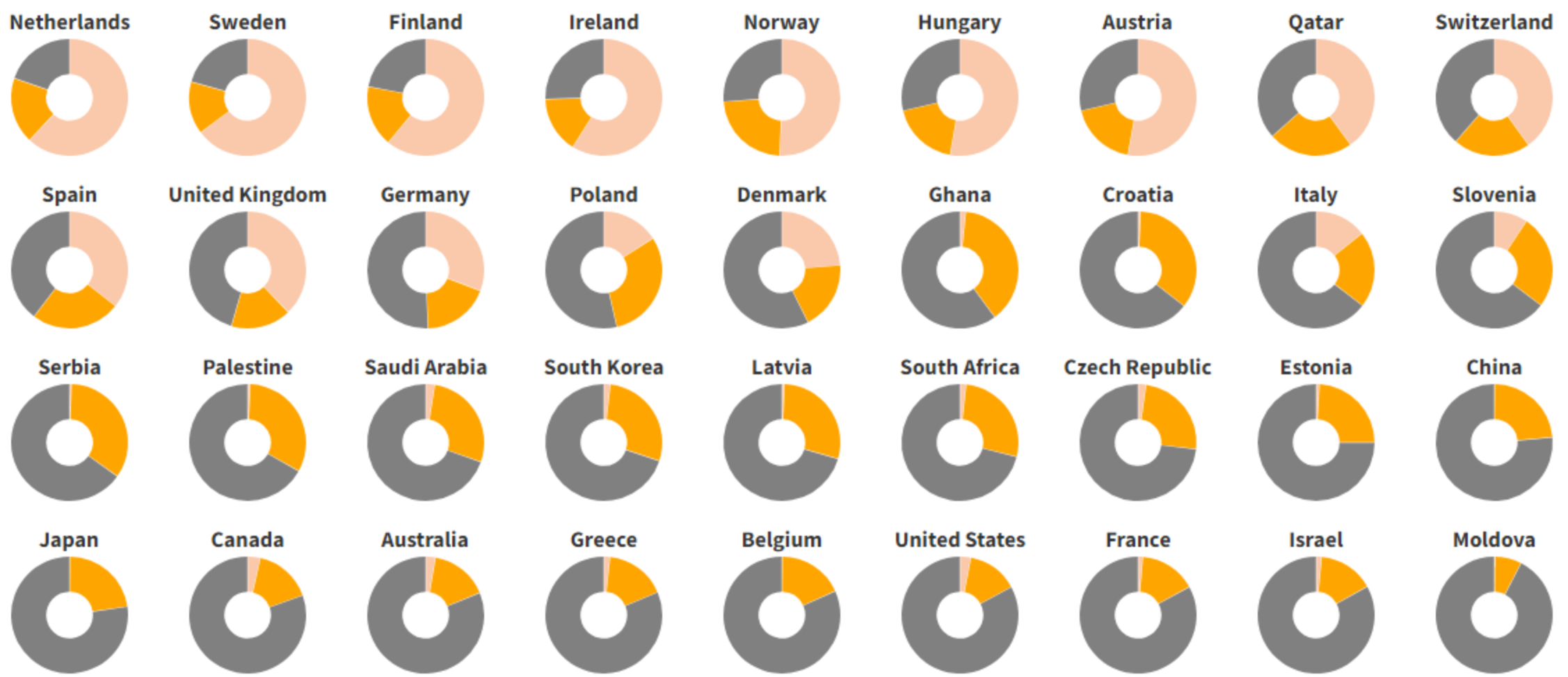
Registry

[Agreement registry](#)
[Register your agreements!](#)

News

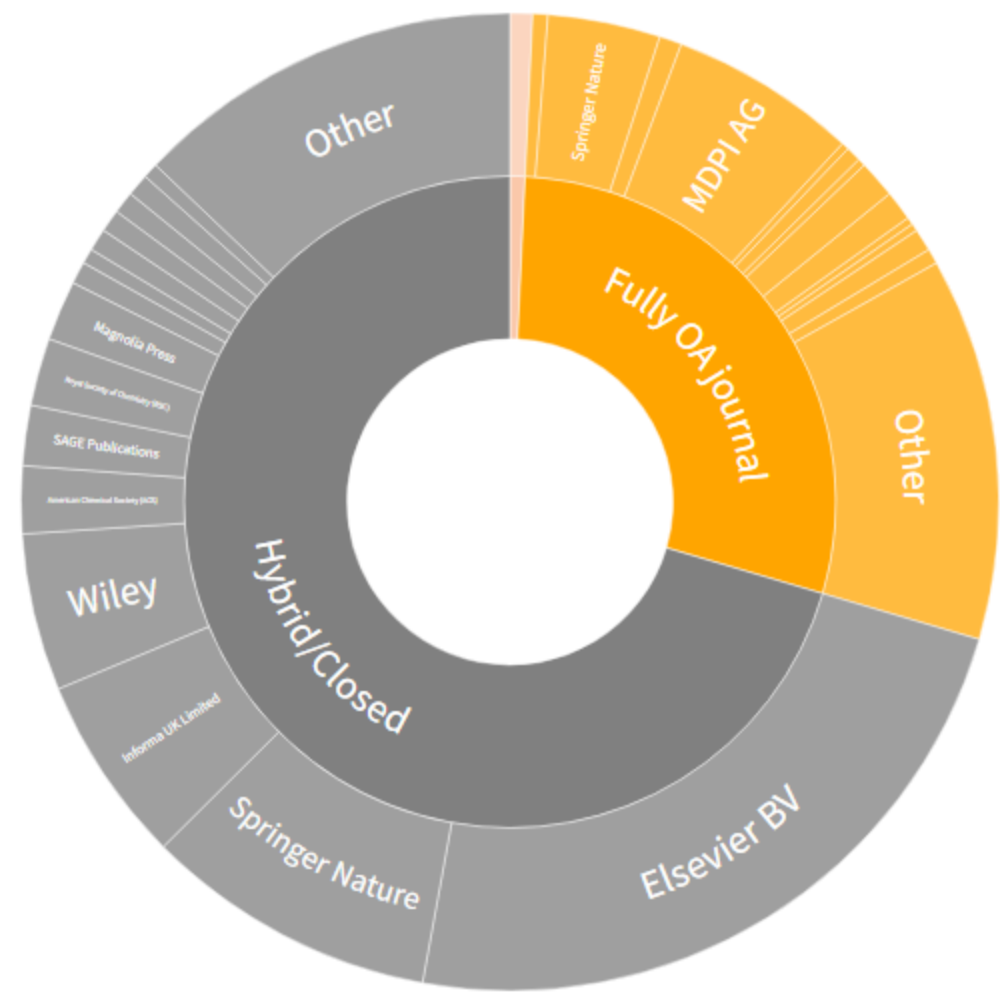
Transformative agreement Fully OA journal Hybrid/Closed

Source: <https://github.com/subgoe/oa2020cadata/>, ESAC Transformative Agreement Registry
Last updated: 19-11-2021

Latvia

Source: <https://github.com/subugoe/oa2020cadata/>, ESAC Transformative Agreement Registry
 Last updated: 19-11-2021

Krājuma veidotāja evolūcija

- **1998-2004**

Pāreja no drukātā uz elektronisko (print to online), sāk darboties bibliotēku konsorcijs

- **2005-2010**

Vairāk satura par pieejamo naudu, Big Deals

- **2011 –**

Risinājumi labākai piekļuvei, izmaksu samazināšana

- **2015-**

Līgumi ar iekļautām publicēšanās iespējām, OA atvērtā piekļuve

- **2018-**

Paplašināti atvērtās piekļuves pakalpojumi bibliotēkās

Noslēgumā...

Ja bibliotēkas nebūtu: vai tās tomēr tiktu izgudrota 21. gadsimtā?

«.. Jā, bibliotēka tiktu izgudrota no jauna. Man patīk patīk domāt par bibliotēkas ģenerējošo lomu un tās atbalstu radīšanai. Īru rakstnieks Šons O' Faolāins par Īrijas Nacionālo bibliotēku ir teicis: "Cilvēkiem jādomā ne tik daudz par grāmatām, kas ir nonākušas Nacionālajā bibliotēkā, bet gan par grāmatām, kuras bibliotēka ir radījusi."

Dempsay, Lorcan. Collection directions and pandemic effects. Interview by Paul Buschmann. Meta: Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 2021 (7) p.22-23.

Available: <https://www.vvbad.be/meta/meta-nummer-20217/collection-directions-and-pandemic-effects>

Paldies par uzmanību!

Aivija.Everte@Inb.lv